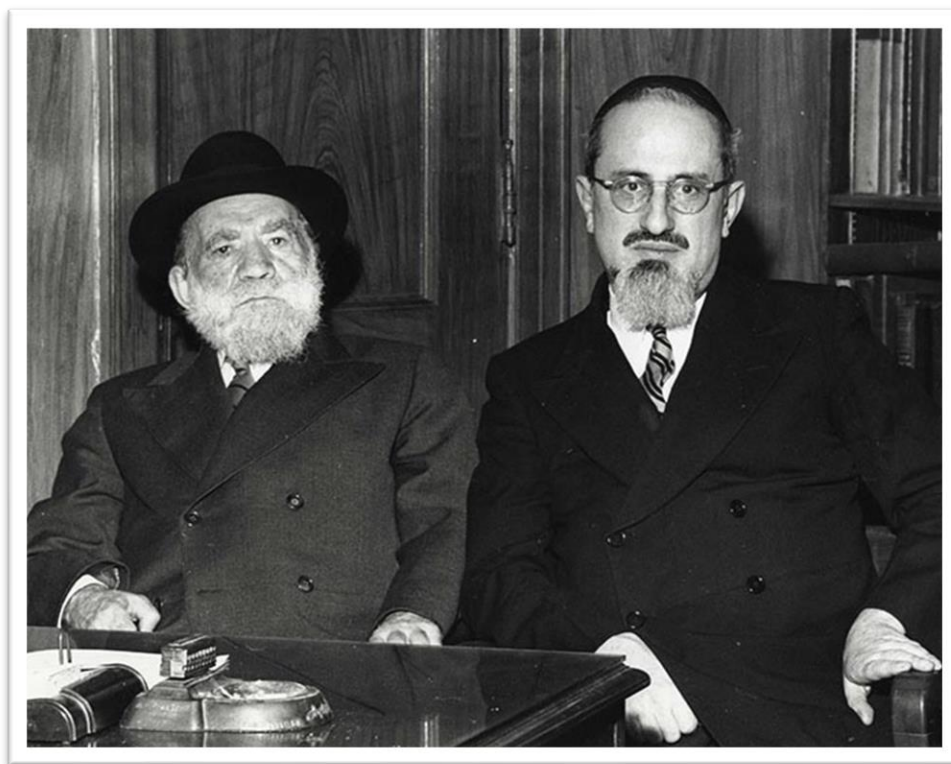

A LETTER FROM TWO FRIENDS

Rav Chaim Heller zt"l

NOVEMBER 22, 2020
YU TORAH MITZION KOLLEL
יום א' לפי ויצא תשפ"א

THE LETTER

- 87 -

יוסף דוב הלוי סולוביצ'יק - חיים העליר

בוסטון - ניו-יורק

כ"ה שבט, תשי"ט

לכבוד
ראש המסלה בסדינת ישראל,
סר רוך בן-גוריון, שיחיה,
שלום וברכה!

כל אחד מאתנו, החתומים מטה, קבל את מכתבו של ראש המסלה. כמיון שדעה אחת לנו בנוגע לבעיה אשר הציע החלטנו להשתמש בסטנדרט הלכתי אחת במקום שתי נוסחאות, ולערוך אליו אגרת זו אשר תכיל את חוות דעתנו.

השאלה שעלתה על הפרק בדבר מירשם תינוקות שנולדו מאמהות נכריות שלא נתגירו כדת וכדין אינה צריכה לפני ולפנים. שתי הלכות יסודיות, הסקובלות בדינו מימות עולם, והמסוות עמוד התווך של הסטורת הישראלית, נותנות את פתרונה החד-משמעי.

הלכה אחת אומר: "ולד הבא מן הנכרית הרי הוא כמותה". הלכה שניה פוסקת: "נכרי סמל ולא סבל או סבל ולא סל, אינו גר עד שיסול ויטבול". בסלים אחרות, האם קובעת את קדושת הולד ואת הסתייכותו לכנסת ישראל וגירות כשרה ויעילה מתבטאת בסילה וסבילה בזכר ובסבילה לבדה בנקבה. לפיכך אי אפשר לקטן או לגדול להחשב או להרשם כיהודי, אם אמו נכרית היא, והוא לא נתגיר כדת משה וישראל. הצהרת ההורים או הסבוגר בעצמו לא מעלה ולא מורידה.

הלכות אלו הן בבחינת יסודות התורה והמצוה, ואינן זקוקות להסבר ולביאור. לכן לא נשתמש בציטטות ובמראה מקומות. כל יתר כנסול דמי. על אודות גופי תורה סעין אלה כתב רבינו הגדול, משה בן סימון, בהלכות חובל ומזיק, פרק ראשון, הלכה ששית, כדברים האלה: "ואף על פי שדברים אלו נראין סעין תורה שבכתב וכולן ספורשין הם ספי משה רבינו סהר סיני, כולן הלכה למעשה הן בדינו, כזה ראו אבותינו דנין בבית דינו של יהושע ובבית דינו של סמואל הרמתי ובכל בית דין ובית דין שעמד מימות משה רבינו ועד עכשיו".

סאד אנו סמיהם למה תבא ססטלת סדינת ישראל וחקצן **בבטיעות** ותנסה לקעקע את בירת היהדות העתיקה שנתקדשה בדמיהם וביסוריהם של דורות קדושים, אשר רק הודות להם נסמר יחודנו כעם קדוש המקושר בחבלי אהבה עזה וקדושה לארץ הקודש. האם סחורבנה של קדושת ישראל תבנה סדינת ישראל? ילסדנו ארוננו ראש המסלה, אשר את סמו אנו סוקירים ואת זכויותיו ההיסטוריות לסען תקומת סדינה אנו סעריכים סאד!

בחיבה ובכבוד,

חיים העליר, ניו-יורק

יוסף דוב הלוי סולוביצ'יק, בוסטון

Scanned with CamScanner

יוסף דוב הלוי סולוביץ'

 JOSEPH SOLOVEITCHIK

 34 HUTCHINGS STREET

 ROXBURY 21, MASS.

25 Shevat 5179

His Excellency,

 The Prime Minister of Israel,

 Mr. David Ben-Gurion.

Honorable Sir:

Each of us, the undersigned, received a separate letter from you. Since, however, our opinions, with reference to the question posed, coincide, we have decided to render one halakic communication, instead of two separate versions.

The question, pertaining to the registration of children born from non-Jewish mothers who have not been fittingly converted according to the Halakah, needs no further probing. There exist two basic rules (Halakot) which have been transmitted to us from time immemorial and which have become the very pillars of Jewish tradition; these set forth the unequivocal answer.

The first Halakah is: The offspring of a non-Jewess bears the same status as herself.

The second Halakah is: A non-Jew, who is circumcized but has not had ritual immersion (Tevilah) or who has been 'ritually immersed' but not circumcized, is not to be recognized as a convert to Judaism until he has been (both) circumcized and ritually immersed.

In other words, the mother establishes the child's 'sanctity' and (the status of) his 'belonging to,' or identification with, the Jewish people. True and proper conversion is gained only by means of circumcision and immersion for a male, and through ritual immersion (alone) for a female.

Hence it is impossible for any person—minor or adult—to be considered or to be registered as a Jew if the mother is a non-Jewess, so long as he (himself) has not been converted to Judaism

116

Responsa: AMERICAN RABBIS

according to the laws of Moses and Israel. Parental assertions or even the declaration of the grown-up himself (that he wishes to be known as a Jew) will never avail.

These Halakot are basic principles of our Torah and commandments. They do not rely upon rationalizations or reinterpretations. Therefore we need not present quotations or sources to substantiate our opinion; such would be superfluous.

Concerning this basic approach to Torah, our great teacher, Maimonides, has already written in his *Yad* (Hilkot Hobe' u-Mazik 1.6):

"Though these (elements) are evident in the Written Law and all have been thoroughly explained by Moses at Sinai, to us they are (in the realm of) decisions of practical conduct. Thus did our forefathers rule in the Judicial Courts of Joshua and the Prophet Samuel and in every Court of Justice (Beth Din) that has arisen from the days of Moses till our own day."

We are indeed perplexed that the State of Israel now seeks to hew down our traditional branches and thereby smear the ancient glory of Israel which has long been sanctified through the spilt blood and sufferings of preceding generations. It is only because of these roots that we preserve our uniqueness as a holy people and that we are inextricably bound to the Holy Land.

We therefore ask you—your Excellency—you, whose name we honor and whose historic accomplishments for the establishment of the State of Israel we acknowledge:

Will the present State of Israel be built up by (maintaining a threat of) destruction to its very sanctity?

Most respectfully,

(RABBI) JOSEPH SOLOVEITCHIK
Boston

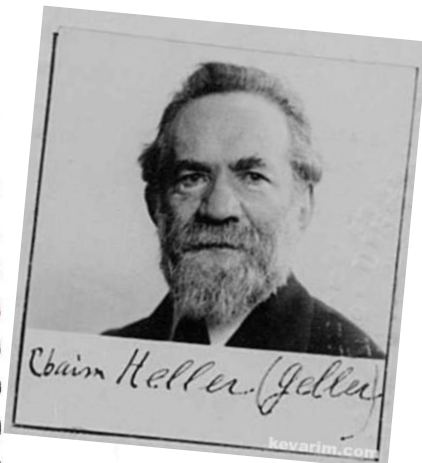
(RABBI) CHAIM HELLER
New York

117

THE HESPED

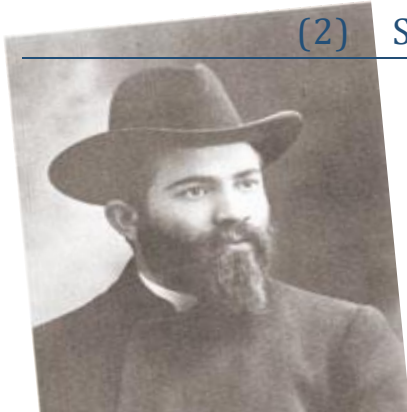
(1) THE CONNECTION TO GENERATIONS

דברי הגות והערכה

נשקע בנפשו. כל זמן שר' חיים היה עמנו, בתוכנו, התקיים הקשר החזק בינינו לדורות שעברו. כשהלך מאתנו, הותר הקשר. לאמיתו של דבר, קירב אותנו ר' חיים לשלושה דורות דעה. הוא השתעשע במשא-ומתן של תורה עם ר' יוסף בר איש בריסק, ר' יצחק אלחנן מקובנה, ר' נפתלי צבי יהודה מוולוז'ין, ר' ליפא, איש מיר, וכיוצא בהם. עדיין עול ימים היה בימיהם. אבל ילדותו לא הפריעה אותו מלפלפל עם ענקי הרוח של אותו דור מופלג. הוא נפגש עמם בביתו של דודו, שוע ונדיב, בווארשה. עם גדולי הדור השני כמו זקני ר' חיים, איש בריסק, ור' אליהו, איש פרוז'ינא, ר' אליהו חיים, איש לודז', ר' הירש מקובנא ועוד, נקשר בידדות אינטימית. כמה פעמים סיפר לי על שיחותיו עם זקני. כל הווייתו הייתה שקועה בדורות ההם. הוא קיים מגע-ומשא תמידי עמם. כשהייתי מבקרו במעונו, במערבה של מנהטן, על כל חשרת החיים היהודיים הסואנים והנבוכים שבה; על כל בתי-כנסיותיה, חברי-תיה, מועדוניה ואביזריהם, הייתי מרגיש תמיד, כאילו נכנסתי לעולם אחר, כאילו הבקעתי את הגבול המבדיל בין שתי רשויות קיום — רשות דורות ראשונים — הש"ך, הט"ז והגר"א — ורשותה של האורתודוקסיה המודרנית קצוצת הכנפיים להגביה עוף ונטולת השורשים לחדור לעומק החוויה הדתית. לפרקים תכופים, כש-פתחתי את הדלת לחדרו, מצאתיו מוסב בכורסתו הישנה, כש-משקפיו מורכבות על ראש חוטמו, וכולו שקוע בספר "בית הלוי", "משיב דבר" או "מלבושי יום טוב". כשהרגיש בי, לא הפסיק את לימודו. בחיך קל ובתנועת אצבע היה מזמין אותי לשבת על ידו. לפעמים לא יכולתי להבחין בו, אם יודע הוא את נוכחותי או לא. עסוק היה כולו בדו-שיח עם אחד מן החבורה, שנסחף לתוכה כשהיה קטן. מארשת פניו, האומרת צחוק וגם עצבות, אפשר היה לשער את תוכן השיחה. לפרקים היה מנענע בראשו, ופניו הפיקו נחת רוח, כאילו הסכים עם ידידו מלפנים; ולפעמים הרים את ריסי עיניו מתוך השתוממות ופשט את אצבעות ידו הימנית בשאלה: הייתכן, ר' שבת (הש"ך) אומר אחרת?! כשהיה ר' חיים פותח בסיפורים על גדולי ישראל, בין על אלה שהכיר ובין על אלה שחיו מאות שנים לפניו — פיו היה מפיק לא דברים צנומים, כי אם חוויות שחום וגם תנועה להן. מופעם עלילות ישנות ונשכחות, היה צוחק ומצטער עם גבוריו. הדיוקנאות שתיאר

(2) SOFRIM: THE WRITTEN AND THE ORAL

"בית המדרש העליון"
 בהנהלתו של הגאון הרב ר' חיים ד"ר העלוי
 עומד להתפתח בקרוב בצרפת.
 רק לאלה שיש להם ידיעה גדולה ומקיפה
 והכנה עמוקה ורחבה בשי"ס ובפוסקים.
זכות הכניסה
 היא להעמיק לסדר ולהרחיב את חריפותם
 ובקיאותם של המתקבלים ויחד עם זה להנהיגם
 קודם עליון של שפות ומדעים כלליים.
 ועד בית המדרש עומד ושיש בו רישיה על כל אלו הבקשות של הרבנים והאכרסים
 שהכינו את רצונם להתקבל ועל גדלים בתורה באמת, הראויים להתקבל יוטנו כמלכת
 כבוד. אלו שלא יקבלו הוסנה עליהם לשקד רק בגמ' ובפרי שישלחו להתקבל בזמן אחר,
 אלו שיתקבלו יתקבלו הם ומשפחותיהם שתשארנה בבית על חשבון הוסדר.
 התכתב חוסנית בשכיל פולין
 B. D. RIWKIND, Łódź, Wschodnia 45.
 דומ"ר

ר' חיים היה ידען נפלא גם בתורה שבכתב. הוא קיים את דברי הסוגיא "שהיו סופרים אותיות שבתורה" — פשוטם כמשמעם. הוא היה מונה אותיות בתנ"ך. במקצוע המקרא השתייך למשפחת סופרים יושבי יעבץ ישנה מאוד: לחבורת רב סעדיה גאון, ר' יונה אבן ג'נאה, דונש בן לברט, מנחם, אבן עזרא, רד"ק וכו'. הוא היה בקי בחיבוריהם, פירושיהם, והשגותיהם. אם מותר לי להש-תמש בפרפראזה של דברי הרמב"ם על ר' יוסף אבן מיגאש, הייתי אומר: לב האיש ההוא היה מבעית בספר הספרים. די היה להאזין לשיעוריו בתנ"ך פעמים אחדות בלבד, כדי לתפוס את היקף ידיעותיו המפליא בתחום זה. ר' חיים עשה אוזניים כתורה.

הרבה פעמים סיפר לי על מסורת התנ"ך שחיבר, שבה פירש כתובים סתומים, תוך שימוש בכלל הגדול: "דברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר". בקיצור, ר' חיים היה מפליטת שתי משפחות סופרים עתיקות ימים: משפחת סופרי תורה שבעל-פה וזקניה ומשפחת סופרי תורה שבכתב וזקניה.

(3) ANSWERING THE CALL OF THE GENERATION: BIBLICAL CRITICISM

המחושבת לקיומנו הרוחני, הכרוכים בספרות מינות זו? מי היה יכול לענות לקול נצח ישראל, הקורא לעזרה ולהצלה: הנני! מי היה האיש שיצא מחומש נגד מחללי קדושת דבר ה' להוקיע את מזימתם ברבים? ר' חיים, ז"ל, שמואל הקטן של דורנו? ההשגחה בחרה בו לתקן את ברכת המינים לא רק בשביל הכשרתו האינטלקטואלית אלא גם בשל נשמתו הגדולה, שהייתה גדושה אצילות וחיבה ורחמים לכל הנברא בצלם אלקים. מידת החסד נתעמקה באישיותו והגיעה עד שורשי נפשו המסתוריים. הוא היה גומל חסדים בגופו, בממונו וגם בדיבורו. כל מהלך חייו מוזרם היה עדינות, רכות, חנינה וטוב אבהיים. מעולם לא שמעתי מפיו לשון מגונה. מעולם לא עלתה קללת הזולת על שפתיו ולא כינה שם גנאי לחברו. לפעמים העליבו אותו אחרים וציערוהו, אבל הוא לא התאונן עליהם ולא דיבר בגנותם. כשהיה נזכר במעשה בלתי נעים כזה היו עיניו מתכסות בעצבות קודרת, ומבטו ביטא כאב ועגמה. הלשון לא נזדקקה לחוויה. הוא היה אמן לקבלת יסורים. הוא נטה את שכמו לסבול, וידע לסבול בחיוך, להתיישר ולצחוק. מי כמוהו קיים את דברי המשנה: "בכל מאודך, בכל מדה ומדה שהוא מודד לך" ³⁰? שמואל הקטן של דורנו נתמנה על-ידי ההשגחה לטבוע את ברכת המינים. רק הוא, שדמותו הקרינה רעננות, גיל ואהבה, הוכשר למלאכה קשה זו?

CS Scanned with CamScanner

(4) GREATNESS AND CHILDLIKE SIMPLICITY

ב

גם ר' חיים הלר, ז"ל, איחד את שתי הקצוות: גדלות המוח ותמימות הלב, דעת תורה בלתי מצויה ופשטות ענוגה של ילד קטן. שמואל הקטן של דורנו לא ידע מה היא פוליטיקה, תכססנות, רשמיות או טקסיות. מימיו לא אמר דבר, כדי למצוא חן בעיני הזולת או כדי להרשים את הקהל. לא עיטר את דבריו בציצים ובפרחים, ולא השתמש במליצות כדי לפאר את הרעיון פיאור שאין בו ממש. נפשו בחלה במחלצות לשוניות, במונחים מסובכים. כשהייתי מבקש ממנו לצמצם קצת בכמות החומר שהיה מכניס לשיעוריו ולהרחיב ולשפר את הצורה משום ששומעי לקחו לא יכלו לעמוד ברוב טובה, מיאן למלא את הצעתי. תן להם, ר' חיים, קימעא, קימעא, ויעכלו את דבריך, הייתי אומר לו. מה אתה

רוצה, ר' יושה בר, שאבזבז זמן ללא שום תכלית, או שאטעה את הבריות, היה משיב לי. פעם אחת אמר לי, שהתפטר מכהונת הרבנות בלומז'ה, משום שהרגיש, שבתור רב העדה יכפו עליו ועל הנהגתו דברים שהם למורת רוחו. הכתוב אומר, כך סיים שיחה זו, "ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם"³⁵. האדם צריך להשתדל לצאת ידי חובתו לפני המקום, ואז ימצא חן גם בעיני בני אדם. אבל כשמהפכים את הסדר, מאבדים שני עולמות.

